

Estudiar els Països Catalans

Ara fa uns tres anys el professor d'història contemporània de la Universitat de les Illes Balears Sebastià Serra creava el Grup de Recerca sobre la Mobilitat Humana, Interrelacions i Intercanvi Cultural als Països Catalans, amb l'objectiu d'analitzar diversos aspectes de les relacions entre els diversos territoris. El grup de recerca és multidisciplinar. Està format, a més del mateix Serra, pel geògraf i *master* en periodisme Antoni Llompart, per la geògrafa Antònia Ripoll, pel llicenciat en dret Gabriel Barceló, i per l'historiador i *master* en periodisme Arnau Company.

El treball de recerca es fa a partir de quatre grans àrees: moviment demogràfic, moviment associatiu i cultural, relacions informatives i biografies. "Aquesta línia de recerca —explica Sebastià Serra—, la començarem l'any 1991 i ara mateix ens trobem en la fase de difusió pública de la primera part del treball". La presentació s'inicià el passat 27 de gener a Barcelona i s'ha previst de fer-ne també a València i Palma, probablement durant la pròxima primavera. "La idea és fer tres presentacions, donant a conèixer en cada lloc una part del treball; seran tres sessions del mateix simposi, una en cada capital dels Països Catalans. L'objectiu general del treball és arribar a la publicació d'una anàlisi completa, una reflexió i una prospectiva sobre l'espai humà i cultural dels Països Catalans", explica Sebastià Serra.

Si bé el treball no s'ha acabat encara, el doctor Serra s'atreveix a fer un esbós de les conclusions: "és evident, i aquesta recerca ho posa de manifest, que no hi ha llaços forts d'intercanvi entre els tres països. Al marge de qüestions demogràfiques, el fet és que manca una política decidida, per part de les administracions públiques, però també de les entitats privades, per donar a conèixer les múltiples iniciatives que es fan a cada país, i que no tenen pràcticament ressò als altres. És cert que a Mallorca, i a les Balears, es co-neixen bastant bé moltes iniciatives catalanes. Però a la inversa el desconeixement és

El doctor en Història Sebastià Serra dirigeix un grup de recerca mallorquí que investiga les interrelacions demogràfiques, culturals, associatives i informatives entre els Països Catalans.

Sebastià Serra: "Manca una xarxa seriosa de distribució de producció cultural, informativa..."

gran. Un exemple: a Mallorca és coneguda l'Enciclopèdia Catalana, però la Gran Enciclopèdia de Mallorca és pràcticament desconeguda al Principat, ni tan sols es troba a les biblioteques públiques. Una altra dada: les publicacions de les tres administracions autonòmiques són molt difícils de trobar fora del seu àmbit. Després de més de dos anys de contactes entre Pujol, Lerna i Canellas el fet és que no s'ha fet gaire cosa en aquest terreny. Aquest desinterès també es pot veure en l'àmbit comunicacional, en el qual, tret d'EL TEMPS, hi ha una manca absoluta d'interrelacions informatives. Una altra dada: la revista cultural mallorquina *El Mirall* només té al País Valencià quinze subscripcions, de les quals dues són d'EL TEMPS, tres del departament de lingüística de la Universitat, una de la Generalitat Valenciana i la resta quasi totes de mallorquins residents a València. En definitiva, manca una xarxa seriosa de distribució de producció cultural, informativa..."

Mobilitat demogràfica. Arnau Company,

l'historiador del grup de recerca dirigit per Serra, ha estudiat els últims anys la història dels moviments migratoris entre els Països Catalans. Per la seva banda, Antònia Ripoll, geògrafa i professora de la UTB, ha estudiat la mobilitat demogràfica actual. Pel que fa a les dades d'ara mateix —vegeu quadre de la pàg. 36— s'observa que els moviments migratoris ens els Països Catalans són baixos. El motiu és obvi: el nostre país s'ha convertit, al llarg d'aquest segle, en focus d'atracció migratòria d'altres zones. L'estudi reflecteix la importància de l'emigració andalusa, castellana... als tres països. Un exemple: a Balears resideixen 19.282 nascuts al Principat i 12.215 nascuts al País Valencià, mentre que els residents nascuts a Andalusia són 70.500. La pressió demogràfica immigrada és molt superior a la migració interna.

A banda de l'anàlisi quantitativa, el treball també observa l'anàlisi qualitativa. "Intentam —explica Sebastià Serra— fer una mena de classificació qua-

PERE CARMONA

Arnau Company: "El món de l'associacionisme té un element important en la creació d'entitats que abracen els Països Catalans."

Periodistes balears a Barcelona

Un aspecte important del treball dirigit per Sebastià Serra ha estat el que ha realitzat Arnau Company: inventariar la presència de ciutadans balears que destacaren en l'àmbit periodístic barceloní durant el primer terç del segle XX. La llista supera la trentena. Aquests són alguns dels més destacats:

Miquel dels Sants Oliver (Campanet, 1864-Barcelona, 1919) és probablement el periodista més important. Fou director del *Diario de Barcelona* (1905-1906) i més tard va entrar en la redacció de *La Vanguardia*, diari del qual fou el director des del 1916 fins la seva mort, el 1920.

Josep Palou i Garí (Palma, 1884-1963) fou redactor de *Las Noticias* (1909-1910) i després va passar a *El Noticiero Universal* del qual fou director entre 1939 i 1944. El 1909 va ser un dels membres fundadors de l'Associació de la Premsa de Barcelona.

Gabriel Alomar i Villalonga (Palma, 1873-El Caire, 1941). Especialment conegut per la seva tasca política. Va ser col·laborador d'*El Poble Català*, que es publicà entre l'11 de maig de 1906 i el 14 d'abril de 1918 i que era l'òrgan del Centre Nacionalista Republicà.

Bartomeu Amengual i Andreu (Felanitx, 1866-Barcelona, 1961). Redactor del *Diario de Barcelona* entre 1896 i 1905. Després va passar a col·laborar a *La Vanguardia*. Va ser fundador de la Societat d'Atracció de Forasters de Barcelona (1909) i arribà a ser Secretari de la Cambra de Comerç de Barcelona.

Eèlix Escalas Xamení (Palma, 1880-Barcelona, 1972). Com a periodista col·laborà amb *La Vanguardia* i el *Diario de Barcelona*. Destacà més en l'activitat política: va ser elegit diputat provincial de la Lliga per Barcelona i vice-president i president de la Mancomunitat de Catalunya (1924-1925).

Joan Julià Gayà (Muro, 1903-Sant Joan, 1979). Entre 1920 i 1933 va ser redactor d'*El Progreso*, del diari lerrouxista *La Noche*, cap de redacció de l'*Hoja del Lunes* de Barcelona (1934-1935) i de *Renovación*. Va ser secretari de l'Associació de la Premsa de Barcelona.

Marià Rubió i Tudurí (Maó, 1896-Barcelona, 1962). Advocat, membre d'Acció Catalana i d'Esquerra Republicana de Catalunya. Va ser director (1937) de *La Humanitat*.

Victorià Bonet Riera (Eivissa). Redactor de *La Veu de Catalunya* (1926-1934) i de *La Veu del Vespre* (1934). Director de *Vida Náutica*. Col·laborador d'*El Día Gráfico*, *La Tribuna*, *La Palabra* i *La Prensa*. Fou membre del Sindicat Professional de Periodistes de Barcelona entre 1926 i 1936.

M. P.

litativa per veure, a grans trets, en quins sectors professionals s'enquadreren els immigrants d'un país a un altre. Així hem observat coses curioses, com per exemple el fet que existeix una bossa important de menorquins a Catalunya, a Barcelona bàsicament, que treballen en professions de màrqueting i que, en general, tenen una qualificació professional bastant alta. D'altra banda hem detectat un fenomen de gran importància com és el rebot: és a dir, segona o tercera generació d'emigració a Catalunya o al País Valencià que ara tomen emigrar, però cap a les Balears. En aquests casos són persones sobretot relacionades amb el món de l'hoteleria. Un altre sector curiós és el dels valencians que han arribat a les Illes per ocupar càrrecs relacionats amb la direcció empresarial. També hem detectat bosses importants de catalans emigrats a les Illes molt recentment, que tenen ocupacions qualificades: metges, professors, tècnics, periodistes..."

L'historiador Arnau Company explica que històricament no hi ha hagut emigracions en massa entre els Països Catalans, "excepte casos històrics com el repoblament posterior a la conquesta de les Illes i el País Valencià per part de Jaume I". La història també ens mostra exemples de mallorquins desplaçats en grans grups "com és el cas de la repoblació d'algunes zones del País Valencià, Tàrbena per exemple, on l'any 1609 es desplaçaren 63 famílies del poble mallorquí de Santa Margalida. Com és fàcil imaginar, a la primeria del segle XVII una emigració de 63 famílies (més de 200 persones) és bastant important; la seva empremta encara es pot veure: de fet continuen usant l'article salat i mantenen vius costums mallorquins, com l'elaboració de sobrassada".

A començament del segle XIX es torna a produir un fenomen curiós de migració. Es tracta dels catalans que durant la guerra del francès fugiren del Principat, i especialment de Barcelona, per refugiar-se a Mallorca. Per tenir una idea aproximada de la importància d'aquesta migració hi ha prou amb una dada: Palma tenia 36.000 habitants l'any 1812, dels quals entre 15.000 i 20.000 eren immigrants. I d'aquests una bona part provenia del Principat i el País Valencià. La colònia arribà a ser tan important que el *Diari de Barcelona* es va editar a Palma.

Pel que fa a les biografies, el grup de recerca intenta crear un arxiu de 150 entrevistes -50 per cada territori- de persones representatives de l'emigració interna. Així han descobert que diverses famílies catalanes que s'instal·laren a Mallorca entre la fi del segle XIX i començament del XX han esdevingut molt importants en l'economia il·lenca: és el cas dels Caminals, els Juncosa, els Rovira... "Naturalment no oblidam aquelles persones significades políticament, artísticament o socialment. És el cas d'il·lustres emigrats com el mallorquí Miquel dels Sants Oliver a Catalunya, o el valencià Teodor Úbeda a Mallorca

(el bisbe actual de l'illa), o els catalans residents a Mallorca com Joan Fageda (batlle de Palma) o Joan Miró”.

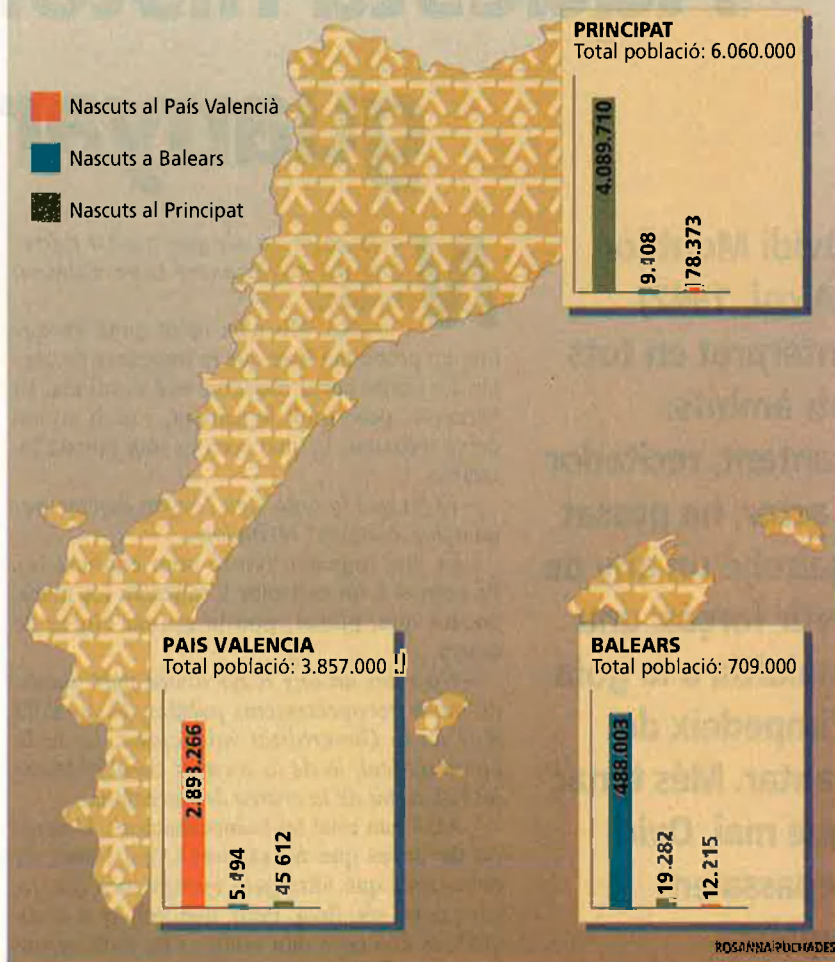
L'associacionisme dels immigrants és també una de les línies de la recerca. Entre totes les associacions estudiades destaquen Amics de Mallorca (a Barcelona, i que va ser precisament la seu on es va presentar el primer lliurament d'aquest treball); i a Mallorca, la Casa Catalana.

“El món de l'associacionisme té un element important en la creació d'entitats que abracen els Països Catalans. Els orígens d'aquestes iniciatives de clar caràcter nacional, s'han de cercar a començament del segle XX. Concretament el 1916 es constitueix l'associació Nostra Parla, amb membres del País Valencià, Balears i Catalunya”, explica Arnau Company. Des de llavors hi ha hagut 12 iniciatives amb una “intencionalitat clara d'abraçar més enllà del territori estrictament d'un sol país”. Aquestes són, entre d'altres, l'Institut d'Estudis Catalans, L'Obra del Cançoner Popular de Catalunya, el Congrés Internacional de Llengua Catalana, l'Obra del Diccionari Català-Valencià-Balear, la Comunitat Cultural Catalano-Balear, la Germanor Catalana, la Kataluna Esperantista Federació, etc.

El triangle segmentat. L'encarregat de la ponència dedicada a l'estudi de l'espai comunicacional és Antoni Llompart, llicenciat en geografia i *master* en Periodisme i Comunicació. Segons Llompart l'estudi parteix de la idea que “l'articulació d'un espai comunicacional propi és fonamental per a la pervivència de la comunitat lingüística catalana. Donar consistència, coherència i consciència a aquesta comunitat i dotar-la d'uns mitjans de comunicació oberts, autònoms i autocentrats és una tasca indefugible per a l'articulació dels Països Catalans”.

La part de l'estudi que s'ha presentat ara es basa en la premsa diària, sobretot de les principals capitals: Palma, Barcelona i València. “Això significa que, en aquesta primera fase, hem deixat la premsa no diària –com per exemple EL TEMPS– o les ràdios i televisions”. L'objecte final de l'estudi ha estat “saber en quina mesura coincideixen els referents col·lectius de les nostres tres ciutats, en quina mesura són afins els temes que les preocupen i, sobretot, si aquests temes són diferents dels que preocupen els homes i les dones que viuen a Ponent d'aquestes terres”. Les conclusions que n'estreuen, els autors, d'aquest triangle segmentat, són clares: “no es pot parlar d'un espai comunicacional propi, el que tenim és una premsa local que no estructura un espai de referències comunes. Hi manquen mecanismes de transmissió de la informació al llarg del territori; i si es transmet es valora com a aliena al territori regional i es dissol dins un àmbit nacional espanyol. Ens manca una premsa nacional. La premsa de Barcelona,

Mobilitat demogràfica als Països Catalans

en alguns casos, es pot entendre com a premsa nacional... de Catalunya, però no dels Països Catalans”.

La desestructuració de l'espai comunicacional és total, al parer de l'autor: “Com és que els fets que succeeixen a Perpinyà no són notícia a la premsa de Barcelona? Entre les dues ciutats s'alça una barrera que no té res a veure amb el Pirineu: la frontera franco-espanyola. Però els límits administratius no expliquen sempre els fets que ressenyam en aquest treball: els que succeeixen a Castelló, per exemple, no són notícia a Alacant, tot i pertànyer totes dues províncies a la ‘Comunitat Valenciana’. En canvi, els fets d'Almeria –a la mateixa distància d'Alacant que Montanejos– sí que ho són. I no parlem ja dels succeïts a Múrcia! Aquests, com a casa. *L'alicantinisme* és una realitat. I el Sud-est, ai las! pren forma. La província, tampoc no és cap element d'integració segura, almenys en el cas de les Illes Balears. Aquí la geografia física manté encara la seva influència. Pel que fa a la informació, les tres illes són compartiments estancs, en tots els sentits i el seu nexa d'unió és l'agència Efe”.

Miquel Payeras